

BURENBRIEF

JUNI 2022

Rocket van Stephenson. De eerste vlampijp stoomlocomotief ter wereld. Dit voortstuwingsprincipe bleef van toepassing op alle stoomlocs daarna.

OP STOOM

Nu vliedschaamte lijkt plaats te maken voor treintrots, STAR Stadskanaal haar jubileum viert en Ver. de Hamerlanden denkt aan een lichte revitalisatie rond station Gasselte, acht de redactie de tijd gekomen nader aandacht te schenken aan het stoomwezen.

‘Met dit satanisch monster tarten ze Gods wetten, en Hij zal hen straffen.’

Honderden hoorden hun pastoor aan, geknield biddend, langs het spoor, waar een stoomwagen voorbij pufte. Dat was bij de opening van het eerste Duitse spoorlijntje in **1835**.

Mismaakten

Medici hadden gewaarschuwd, dat bij mechanische snelheid van meer dan 28 kilometer per uur de passagiers ernstige lichamelijke en geestelijke evenwichtsstoornissen zouden ondervinden en mogelijk als mismaakten en zenuwvallen verder door het leven zouden moeten. Overheidsbestuurders deden de spoortrein-techniek af als ‘voorbijgaande beuzelarij van een stel warhoofden.’

Inmiddels

Op een proefbaan in de USA had de trein ‘Experiment’ een top gehaald van 104 km per uur. Dat was in **1832**. Toen lag in Amerika inmiddels 4000 km rails en kon je op stations (!) overstapkaartjes, retourtickets en zelfs weekkaarten kopen. Geen enkele passagier raakte mismaakt. Engeland opende de eerste lijn in 1825, USA in 1830, Frankrijk in 1832, België in 1833, Nederland in 1839.

Omslag

Openingen van nieuwe spoortrajecten werden evenementen met vlagvertoon, fanfarekorpsen, inwijdingen door bisschoppen en feesttreinen met genodigden, waaronder niet zelden ‘gekroonde hoofden’. Soms begeleid met kanonschoten.

Paleizen, kastelen, kathedralen

En dan ontstaat alom iets opmerkelijks: Stations. Niet zomaar opstapplaatsen. Nee, bouwwerken met allure. Neem bijvoorbeeld het Centraal Station van Antwerpen. Een sprookjespaleis vol ornamentiek en plechtstatigheid van trappen en gaanderijen.

Een enorm contrast met de functionele doelmatigheid van de aanliggende perrons. *Dat is typerend.*

Bouwopdrachten in de 19de eeuw steken af bij de dan heersende Industriële Revolutie.

De trend is opsmuk en dat geldt niet alleen stations, maar ook nieuw te bouwen hotels, musea, schouwburgen, concertzalen. Hoe zit dat?

De adel reisde altijd van hof naar hof, organiseerde concerten ten hofe en vorsten hadden privé kunstcollecties. Na 1800 gaan fabrikanten, hooggeschoolden, bankdirecties de elite uitmaken. Zij willen naar toneel, naar muziekuitvoeringen, naar exposities en luxueus op reis. Een adellijke stijl imiteren. Architecten ontwerpen aldus openbare gebouwen als paleizen voor de gegoede burger. ‘Uiteraard’ zijn er theaterplaatskaarten: eerste rang, loge, balkon en schellinkje; spoorkaartjes: 1ste, 2de en 3de klas. (Houten banken in de 3de klas coupés.)

Ons station

Het toenmalige station van Gasselte had een dorps karakter; degelijk van bouw, maar bescheiden en zonder opsmuk. Het werd gebouwd in 1903 en gesloopt in 1969.

Vereniging de Hamerlanden heeft het plan opgevat om de herinnering er aan, realistischer te maken. Althans meer allure te geven. Nu staat er slechts de schuilhut, die amechtig probeert te verwijzen naar de spoorhistorie van het gebied hier. Er is daarover overleg gaande met Museumspoorlijn STAR.

Foto: R. Ankersmit 1960

Antwerpen, Centraal Station

Museumspoorlijn STAR jubileert deze maand

De Stichting Stadskanaal Rail, STAR, is 30 jaar geleden opgericht op 26 juni.

Doel was en is het behoud van de spoorlijn Veendam - Stadskanaal - Musselkanaal plus het exploiteren van een toeristische spoorweg.

De NS had sinds 1938 de spoorlijn in eigendom, maar stopte met het goederenverkeer in 1970. Enkele stoomfanaten reddden een deel van het traject voor de sloop om het als museumlijn te behouden.

Ooit was het spoor deels aangelegd door de NOLS, deels door de spoorwegmaatschappij S.T.A.R. (!) Stadskanaal – Ter Apel – Rijksgrens.

Stoomtrein naar Gieten via Kostvliet?

In maart 2019 kwam een akkoord tot stand tussen ProRail, STAR, Arriva en het Min. van I. en W. Dit akkoord houdt in, om in 2025 een treinverbinding te starten tussen Stadskanaal en Groningen.

Tegelijk presenteerde de STAR plannen om met stoomtreinen van Stadskanaal naar Gieten te gaan rijden. Dit als een compensatie voor trajectverlies Veendam – Stadskanaal.

Kosten heraanleg: 7 miljoen euro. Hoe dit te vergaren is onduidelijk. Evenals de acceptatiebereidheid van aanwonenden.

STAR ontvangt 1,5 miljoen euro en kan met museumtreinen naar Veendam blijven rijden. Hierbij zal de spoorlijn 'om en om' gebruikt worden door de treinen van Arriva en de stoomtreinen van STAR.

Redactie

POSTKOETS - SPOORTREIN - WANDELSCHOEN

De twintigste eeuw is nauwelijks begonnen als een spoorwegingenieur uit de postkoets stapt. Hij staat op de hoek Grensweg/Gasselterweg. Richting Kostvliet zijn bosschages te zien met plaggenhutten van eekschillers. Onze man tuurt over de es, die zich uitstrekt tot Grotenend. 'We moeten graven', overweegt hij.

Het grondwerk van Assen tot Gieten is dan al klaar. Op dit traject liggen al enkele kilometers rails en een tweetal bruggen. Het is dan 1903.

Op de lijn tot aan Stadskanaal is firma De Vries uit Wolvega bezig met de bouw van stations.

Zij allen werken niet voor de NS, ze zijn bezig een droom te realiseren.

J. Willink.
Winterswijk

Droom

In Winterswijk droomt een textielfabrikant van een spoorverbinding naar het noorden. Tot aan Delfzijl toe, maar dan wel met aftakkingen bijvoorbeeld naar Assen en Groningen. Zo kan hij zijn afzetgebied verruimen en zelfs denken aan export overzee. Passagiers bieden extra rendabiliteit. Financiering gaat middels aandelen.

Obstakels

Inmiddels moet de ingenieur obstakels overwinnen op het tracé vanaf de Grensweg. Binnen enkele honderden meters is er een stijging van 5 meter naar bijna 20m +NAP. Vervolgens is er naar Grotenend/Kostvliet sprake van een daling van 16 meter naar 4m +NAP.

We hebben immers te maken met de oostflank van de Hondsrug. Bovendien wordt verderop, richting Hunze, de ondergrond gaandeweg slapper en slapper. Het liefst zou hij de baan in rechte stukken en vooral waterpas leggen. Hij weet evenwel dat een helling steiler dan 2 á 3% voor een spoortrein te veel zou zijn. De oplossing is lumineus: Ingraving van de Hondsrug en met het opgegraven materiaal een hoog dijklichaam creëren in het zompige deel.

Foto: Hist. Vereniging Gasselte

Een werkploeg gaat aan de slag met geen ander gereedschap dan schep en kruiwagen.

Foto van aanleg spoorgat; inmiddels omgedoopt tot 'het Ravijn'. Rechtsboven gaat een trein onder de spoorbrug door. Kleurenfoto (rechts) is recentelijk genomen vanaf de spoorbrug met zicht op hetzelfde terrein als hierboven.

Zo ontstond, zowel het Ravijn langs de es, als ook de spoordijk tussen de latere golfbaan en de huidige Van Veelenweg.

Ongereemd van start

Aankankelijk was de maximum snelheid relatief laag. Vanaf 1917 ging men 'geremde' rijtuigen inzetten en kon de maximum snelheid 60 km per uur worden.

Vooral door de aanhechting met het nationale NS-net te Assen, ging voor de lokale bewoners een wereld open. De postkoets, de vorm van O.V., die er aan voorafging legde het traject af in vijf á zes uur; vergelijk dat met de Dienstregeling van de N.O.L.S.

In juni 1905 reed de eerste trein op de lijn Assen-Stadskanaal; traject-lengte 27 km.

Van STADSKANAAL naar ASSEN.							
Vertr. Stadskanaal	6,30	7,05	9,40	2,55	6,10	9,10	
„ Gasselter-Nijveveen	6,41	7,17	9,52	3,07	6,22	9,22	
„ Gasselte	6,49	7,24	9,59	3,14	6,29	9,29	
„ Gieten	6,56	7,32	10,06	3,21	6,36	9,36	
„ † Eext	7,02	7,88	10,12	3,27	6,42	9,42	
„ † Anderen	7,08	7,44	10,18	3,33	6,48	9,48	
„ Rolde	7,15	7,51	10,25	3,40	6,55	9,55	
Aank. Assen	7,25	8,—	10,35	3,50	7,05	10,05	

Noord Ooster Lokaal Spoorwegmaatschappij (N.O.L.S.)

heeft het hier volgehouden tot circa 1947.

Zolang er nog rails lagen, reed er daarna af en toe nog wel eens een goederentrein.

Vanaf het begin was het passagiersaanbod tegengevallen.

Paardentram en postkoets waren prima te beconcurreren.

Tegen de autobusmaatschappijtjes viel - zeker na de jaren 1920 - niet op te knokken.

Het transport van kunstmest, bouwmaterialen en landbouwproducten moest het al gauw afleggen tegen de vrachtwagen.

Willink heeft van zijn droom de voltooiing in 1905 niet meegemaakt.

Hij overleed in 1896.

Rond 1977 verdwenen de rails. We hielden er een pracht van een wandelgebied aan over.

Gezocht: GROTE HONDRUG-KEIEN VOOR DE HAMERLANDENROUTE 3.0

De Hamerlandenroute meandert over een tracé van ruim 6 kilometer. De route loopt vanaf startpunt Brasserie de Semslanden dwars over de golfbaan, oude spoordijk en het spoorravijn over de Gasselter es naar het Zandgat en Achterweg met eindbestemming de Semslanden.

Op 5 juni 2021 is de Hamerlandenroute onder veel belangstelling feestelijk geopend door voormalig wethouder Henk Heijerman op het moment dat Corona niet langer heerste. De route kent twee apps, drie informatiepanelen en liefst 11 *points of interest*, die de wandelaar uitgebreid informeren over de gevarieerde en wonderschone natuur. Zie ook www.dehamerlanden.nl

Omarmd

Nergens toont de Hondsrug zich zo fraai, is het landschap zo gevarieerd en nemen de hoogteverschillen bijna Limburgse proporties aan. De Hamerlandenroute wordt met reden omarmd door het Unesco Global Geopark De Hondsrug en door Het Drentse Landschap.

De werkgroep Hamerlandenroute 3.0 is op dit moment bezig de route nog mooier, nog interactiever en interessanter te maken voor jong en oud. Onder begeleiding van deskundige mensen van het Hunebedcentrum te Borger is de werkgroep op zoek naar grote Hondsrug keien van 75 centimeter of groter.

De leden van de werkgroep vragen de inwoners van Aa en Hunze behulpzaam te zijn met het verstrekken van zeer grote Hondsrug keien.

Mega-keien

De keien zullen worden voorzien van specifieke achtergrondinformatie, zoals: Waar komen ze vandaan? Hoe komen ze hier? Wat deden onze voorouders ermee?

Deze mega-stenen plaatsen we als markeringen ter hoogte van de zogeheten *points of interest*.

Met een prominente plek langs de Hamerlandenroute geven de stenen betekenis aan de geologie en bewonings-historie van het landschap.

Helpt u mee Kostvliet / onze gemeente Aa en Hunze nog een tikkeltje mooier te maken?

U kunt uw reactie sturen aan hanshaerkens@outlook.com

Mega-keien als markeringsstekens bij POI's: points of interest.

Nieuwe leden

Het ledenaantal van de Vereniging de Hamerlanden is redelijk stabiel rond 130 personen/families. Elk jaar vertrekken er een paar leden, maar we hebben ook nieuwe aanwas.

In het vervolg zullen we de nieuwe leden in de Burenbrief welkom heten. Sinds de vorige Burenbrief hebben zich de volgende buurtbewoners aangemeld:

Fam. Kiewiet, Kostvliet 14

Fam. Eilering, Kostvliet 8

FRUITBOMEN SNOEIEN

De fruitbomen bij het Zandgat moeten dit najaar worden gesnoeid.

Het is de eerste serieuze snoeibeurt, reden om dit professioneel te laten doen.

Bent u een ervaren fruitbomensnoeier, of kent u iemand die de bomen zou kunnen snoeien, geef dit dan svp aan ons door via

secretaris@dehamerlanden.nl

Cursus snoeien

De komende jaren kunnen we misschien zelf de bomen wel bijhouden, maar ook dan is er kennis nodig. We zijn van plan te kijken of het mogelijk is een cursus voor leden te organiseren.

Point of Interest (POI): De spoorbrug die eigenlijk viaduct moet heten; het spoor liep er onderdoor, niet er overheen.

JACOBSKRUISKRUID

Jacobskruiskruid is een plant die van nature thuishoort in Nederland in matig schrale tot schrale graslandvegetaties. De plant levert een fraai kleurenbeeld op in bermen en graslanden met gele bloemen.

Enige weken geleden heeft de Vereniging de Hamerlanden een oproep gedaan een ochtend mee te helpen Jacobskruiskruid uit de bermen te verwijderen. Een groot deel van de berm aan de Achterweg, grenzend aan weilanden, hebben vrijwilligers al onder handen genomen.

Waarom deze actie? Wat is de achtergrond?

Jacobskruiskruid is giftig. De stoffen die de giftigheid veroorzaken zijn pyrrolizidine alkaloiden. Het gif grijpt vooral aan op de lever, maar ook in mindere mate op de nieren en longen. De gifstoffen blijven ook in gedroogde vorm onverminderd werkzaam. Jacobskruiskruid is in hooi extra gevaarlijk, omdat de dieren het niet meer herkennen en het dus gewoon eten. In verse vorm laten ze de plant staan. Uiteraard moet hooi bestemd voor veevoer vrij zijn van Jacobskruiskruid. Een aanbieder van hooi dient dat te garanderen.

Spreiding

Een Jacobskruiskruidplant kan tussen 50.000 en 200.000 zaden produceren. Het zaad wordt vooral (60%) door de wind verspreid. De pluizen waaraan de zaden hangen zie je soms honderden meters door de wind meegevoerd worden.

Verreweg het meeste zaad is binnen vijf meter van de plant al uit het pluis verdwenen. Op een afstand van meer dan 25 meter is de zaadverspreiding haast verwaarloosbaar.

Als veilige marge kan een afstand van 50 meter worden aangenomen. Speciale maatregelen zijn daar dus niet nodig. Hier kan Jacobskruiskruid gewoon groeien, bloeien en zaad zetten.

Waardevol

Deze plant is een heel waardevolle nectar- en stuifmeel-leverancier. Zo zijn er meer dan 150 Nederlandse soorten insecten (bijen, zweefvliegen, vliegen) bekend die de plant gebruiken als voedselplant. Van 27 soorten dagvlinders zijn waarnemingen op Jacobskruiskruid bekend. Negen van die dagvlinders zijn Rode Lijst-soorten, soorten dus die worden bedreigd.

Voortplanting

Naast de functie als voedsel-leverancier is Jacobskruiskruid ook voor meer dan 30 soorten insecten de plant die ze gebruiken voor de voortplanting; de larven leven ervan. Van die 30 soorten zijn er zelfs een paar die helemaal op Jacobskruiskruid zijn gespecialiseerd en dus uitsterven als de plant verdwijnt. De Sint-Jacobsvlinder is hiervan een voorbeeld. De zwart met geel gestreepte rupsen slaan de gifstoffen op in hun lichaam en zijn daarmee oneetbaar voor hun meeste vijanden. De larven van de bladkever *Longitarsus jacobaeae* leven in de wortels en de stengel van de plant.

Hoe voorkom je problemen met Jacobskruiskruid?

Jacobskruiskruid kan niet kiemen in dicht en bemest grasland. Ook in minder bemeste omstandigheden met een gesloten zode, vindt nauwelijks kieming plaats.

Ook rond slecht onderhouden graslanden, is Jacobskruiskruid geen enkel probleem, mits men een marge van 50 m in acht neemt.

Risico?

Het risico van vergiftiging van vee is minimaal, mits men het land regelmatig controleert op aanwezigheid van de plant en die waar nodig verwijderd (handmatig, met handschoenen aan).

Overige landeigenaren (de 'buren') moeten voorkomen dat Jacobskruiskruid zich vanuit hun gronden verspreidt naar risicogebieden.

Als iedereen zich realiseert wat de gevaren van de plant zijn en daarmee rekening houdt, is er geen reden voor grootschalige bestrijding.

Sint-Jacobsvlinder

Jacobskruiskruid is een zomer- en herfst-bloeier. De plant is genoemd naar de heilige Jacob de Meerdere, wiens feestdag gevierd wordt op 25 juli. De vlinder krijgt wél de toevoeging 'Sint' in tegenstelling tot het kruid.

Een karretje langs de zandweg reed...

...de lucht was blauw, de zon was heet.

Aan dat oude versje moest ik denken op mijn pad naar Assen voor een babbel met Albert Hadderlingh.

Wie in Kostvliës kent Albert niet, zoals hij vrijwel dagelijks voorbij tuft in z'n elektrische rolstoel, een oranje hesje slordig om de leuning gedrapeerd?

Ik ga hem opzoeken in Anholt, het zorgcentrum, waar Albert sinds enige tijd woont.

Als ik me meld en naar hem vraag, weet de

receptioniste al van mijn komst. Albert bleek, zoals gebruikelijk, alles onder controle te hebben.

Monter en opgewekt rolt hij me tegemoet; hij ziet er goed uit. Hij regelt koffie en al snel komen de verhalen los.

Hij begint over de laatste jaren in Kostvliës. Lia, zijn vrouw, ging er lichamelijk en mentaal steeds sneller op achteruit. Tenslotte verhuisde zij naar Dekelhem in Gieten. Albert heeft nog geruime tijd alleen gewoond, maar ook dat werd alsmat lastiger. Toen de thuiszorg aangaf, dat het niet meer goed te doen was, vertrok Albert zonder verder opzien naar Anholt.

Geen afscheid

Ik opper, dat ik van plan ben zijn verhaal in de Burenbrief te laten afdrukken.

'Dat is best, zegt hij, 'maar het moet geen afscheidrelaas worden. Ik kom heus nog wel eens naar Kostvliës om hier en daar weer een praatje te maken. Mijn hart blijft in Kostvliës.'

Als ik vraag waar hij het meeste plezier aan beleeft, geeft hij aan, dat hij zijn hele leven ogen en oren goed de kost heeft

gegeven en op die manier was hij al snel een vraagbaak voor heel veel mensen.

Ook nu gaat hij vol nieuwsgierigheid Assen in. Hij knoopt praatjes aan met wildvreemden en ontdekt nieuwe straatjes. Uiteraard gaat hij graag naar de markt om het handelen te bekijken.

Handelaar

Zijn hart lag altijd al bij 'handel'. Als kind handelde hij in aasvisjes en als 14-jarige zat hij al in de handel van biggen. Hij begon weliswaar zijn loopbaan als timmerman bij de gemeente en heeft dat 17 jaar gedaan, maar handel was zijn lust en zijn leven. Daarom besloot hij op een dag de zaag aan de wilgen te hangen om full time veehandelaar te worden. Met een nieuwe Leyland-vrachtwagen ging hij de boer op en hield zijn ogen en oren open om slim te kunnen handeldrijven.

Aquarel van Alberts huis in Kostvliës.
Kunstenaar onbekend

Regelen

Er komt een bijzonder verhaal los. Albert gnuift. Nu hij hier in Assen kwam te wonen, wilde hij de gelegenheid benutten om in het reine te komen met een 'cold case'.

In zijn veehandelperiode had hij ooit te maken gehad met een onbetrouwbare boer. De man kwam zijn betaalverplichting niet na. Albert nam daarop een aantal biggen in 'gijzeling' om betaling af te dwingen. Albert kreeg een aanklacht aan de broek en er dreigde een rechtszaak. Een politieagent tipte hem te zeggen, dat de biggen doorverkocht waren. Dat leverde een lichtere straf op dan wanneer

Artist view van het huis te Kostvliës,
zoals Alberts dochter het gaat bewonen

hij gijzeling zou bekennen. De lichte straf was niet zo'n probleem, maar wel dat hij sindsdien een strafblad had. 'Onrechtvaardigheid, zegt Albert, 'kan ik slecht verdragen.' Dus is hij alsnog naar de rechtbank in Assen gegaan om zijn gelijk te halen. Hij weet iedereen zover te krijgen, dat hij omstandig alles kan uitleggen, met als gevolg dat het strafblad is vernietigd.

Boodschap

De voorraad verhalen is groot en zal nog wel eens aan de orde komen. Ik heb eerst nog wat vragen voor Albert.

- Heb je nog een boodschap voor Kostvliës?

Ik hoop dat de Hamerlanden wat succes krijgt met het overleg met de school, zodat beide besturen gaan samenwerken en dat de tweedeling wordt opgeheven.'

- Waar kan ik je voor wakker maken?

'Voor mooie verhalen en een lekker gebakje. En als de baby van Angelique wordt geboren en alles goed is.'

Chiel van Leusden

Colofon

De redactie probeert *onafhankelijk* te zijn van clubs, stichtingen, verenigingen en overheden.

Delen van de Burenbrief heeft de redactie gereserveerd voor mededelingen van Ver. de Hamerlanden, vallend onder verantwoordelijkheid van het verenigingsbestuur (groene steunkleur plus verenigingslogo).

Gratis - toezending op mailadres
Redactieadres: andringaton@gmail.com
Kostvliës 41 9462 TP Gasselte

Stukje Kostvliet zoals dat in 1991 er van boven uitzag.

Geheel linksonder: de boerderij van Albert Haddingh (nr 19). Rechts van het bosperceel (midden onder): Kranenborgschool en Hof ter Aa. Midden boven: Boerderij Agnes

Recept van Leah

<https://inhetwildeweg.nl/>

Gebakken courgette met wilde kruiden

Ingrediënten:

- * scheut olie
- * 2 courgettes
- * sesamzaadjes
- * scheut balsamicoazijn
- * handje wilde kruiden (witte dovenetel, wilde peenbloemen)
- * peper en zout

Bereiding:

- * Rooster de sesamzaadjes in een droge koekenpan en laat ze afkoelen op een bord.
- * Snijd de wilde kruiden fijn.
- * Snijd de courgettes over de lengte in dunne plakken van ½ cm.
- * Bak ze in de olie op een hoog vuur, tot ze goudbruin zijn.
- * Doe de courgettes in een schaal en strooi er de wilde kruiden en het sesamzaad over.
- * Breng op smaak met een scheutje balsamico-azijn, peper en zout.

Twee jaar geleden stond hier op de zuidhelling van het Zandgat een woud van berenklauwen. Na het optreden van akkervarkens en de Groenploeg staat hier nu een diversiteit aan boompjes en bloeiende planten.

Bij navraag blijkt er animo te zijn voor een garagesale/rommelmarkt op 10 september 2022.

Men kan een stalletje voor de deur zetten, of een kleedje bij het Zandgat neerleggen. Ondergetekenden dragen zorg voor organisatie en publiciteit. We willen globaal weten hoeveel deelnemers er zullen zijn. Dus graag aanmelden via mariandoijer@gmail.com Je kunt in ieder geval beginnen met spullen te vergaren.

Akky Andringa (kv41),
Marjan Doijer (kv49),
Els van Leusden (kv 27),